

Inleiding door Manon Andres Conclusies onderzoek 'behind family lines'

"Thuisblijvers zijn mensen met een eigen missie. Zij verdienen alle respect. En soms is de thuisblijfmissie zwaarder dan de uitzendmissie"

Dat is wat een partner van een uitgezonden militair mij vertelde tijdens het onderzoek dat ik verrichtte naar de ervaringen van gezinnen tijdens uitzendingen. Een heel pakkend citaat, dat aangeeft dat ook de gezinnen naast de militairen een soort missie te vervullen hebben. Natuurlijk is deze missie van een heel andere aard en in weinig opzichten te vergelijken met de missie van de uitgezonden militairen. Het gaat er ook niet om voor wie een missie zwaarder is, hoewel het interessant is te vermelden dat ik tijdens mijn onderzoek aan zowel militairen als hun partners de stelling heb voorgelegd: 'Een uitzendperiode is voor mij moeilijker dan voor mijn partner'. Een behoorlijk aantal (bijna de helft) van de thuisblijvers is het met deze stelling eens: 'Een uitzendperiode is voor mij moeilijker dan voor mijn partner' (ongeveer een derde is het er niet mee eens). Opvallend is dat 8 op de 10 militairen het niet met deze stelling eens is: dus stilliger dan hun partners, zijn militairen van mening dat een uitzending een hele impact heeft op het thuisfront.

Het is dus van belang te erkennen –en dat wordt ook steeds meer gedaan– dat naast elk uniform een thuisfront staat: ouders, partners, kinderen, broers en zussen, vrienden. Zij missen de aanwezigheid van hun militair, staan er een bepaalde tijd 'alleen' voor, maken zich zorgen over de veiligheid van de militair en worden geconfronteerd met berichten in de media. Maar er worden ook positieve kanten aan een uitzending ervaren, zoals de ervaringen die men opdoet, en persoonlijke groei. Toch is een uitzending voor alle betrokkenen vaak een turbulente tijd. Naast de risico's die een uitzending in meer of mindere mate met zich meebrengt, wordt een tijdelijke scheiding vaak beschouwd als een stressvolle gebeurtenis die aanpassingen vergt van alle betrokkenen; zowel tijdens de uitzending als na terugkomst.

De afgelopen jaren heb ik onderzoek verricht naar de impact van uitzendingen op het gezinsleven van militairen. Het onderzoek richtte zich op de vraag:

'Hoe beïnvloeden militaire uitzendingen het gezinsleven van militairen en wat draagt bij aan een betere of minder goede aanpassing van gezinsleden aan de tijdelijke scheiding?'

Verschillende gezinsleden (militairen, partners, kinderen en ouders van uitgezonden militairen) en verschillende aspecten van het gezinsleven (waaronder de combinatie werk- en gezinsleven, welzijn, sociale steun en kwaliteit van relaties) zijn onderzocht om deze vraag te kunnen beantwoorden. Militairen die werden uitgezonden naar Bosnië (EUFOR 4 en 5) of Afghanistan (TFU 1 en 2) en hun partners zijn gevraagd aan dit onderzoek deel te nemen. Zij zijn als het ware gevolgd in de tijd: voor, tijdens en na de uitzending hebben zij een vragenlijst ingevuld. Zo ontstond niet alleen een beeld van hun ervaring voor, tijdens, en na de uitzending maar kregen we ook inzicht in de veranderingen en ontwikkelingen die zich voordeden in de tijd. In totaal zijn door hen ruim 1900 vragenlijsten ingevuld (een respons van 41%) en hebben we 120 aanvullende interviews gehouden met partners. Daarnaast hebben ongeveer 1100 ouders van uitgezonden militairen een vragenlijst ingevuld na terugkomst van hun zoon of dochter (een respons van 55%). De ervaringen van ouders zijn nauwelijks eerder onderzocht. Ook zij vormen een belangrijke groep als het gaat om het thuisfront van militairen.

De resultaten van het onderzoek worden beschreven in mijn proefschrift 'Behind Family Lines'. De context die ik in deze presentatie schets komt voort uit dit onderzoek.

Een uitzending begint op het moment dat bekend wordt dat een militair wordt uitgezonden. Naast intensieve trainingen en oefeningen in de opwerkperiode –vaak wordt gesproken over een uitzending voor een uitzending– kenmerkt de voorbereidingstijd zich door veel met elkaar praten, afspraken maken en de omgeving inlichten. Vanaf het moment dat bekend is dat militairen worden uitgezonden rijzen er ook allerlei vragen: over het doel van de missie, de omstandigheden in het uitzendgebied, de precieze uitzendduur en vertrekdatum. Duidelijkheid is dan uitermate belangrijk. Duidelijke, eerlijke en open informatie reduceert zorgen, onwetendheid en onzekerheid.

Ook het gevoel dat aan het thuisfront wordt gedacht is belangrijk. Rekening houden met het gezin (en werkende partners), maar ook: een telefoontje, mailtje of (kerst)kaart tijdens de uitzending doet al veel.

Het vertrek brengt een einde aan de voorbereidingen waar men de afgelopen tijd zo druk mee was. De maandenlange afwezigheid dringt door. De helft van de partners moet wennen aan een nieuw levensritme; toch pakt de meerderheid het leven snel weer op.

De uitzending zelf brengt de meeste spanningen met zich mee. Maar de meerderheid van de gezinnen blijkt zich te redden. Voor en na de uitzending ervaren partners van militairen niet meer spanningen dan mensen normaliter in dagelijkse omstandigheden ervaren. De uitzending zelf is enigszins stressvoller, maar over het algemeen niet in problematische mate. Partners die minder lang samen zijn met 'hun militair', niet getrouwd zijn en van wie de partner is uitgezonden naar een risicovoller missiegebied ervaren meer spanningen.

Verder blijken relaties behoorlijk weerbaar. Militairen en partners zijn over het algemeen tevreden met hun relatie; toch neemt relatietevredenheid enigszins maar significant af in de loop van de uitzending.

Ondanks dat de meerderheid van de gezinnen zich wel lijkt te redden, is de uitzending voor een bepaalde groep meer belastend. Dit blijkt voor ongeveer een kwart het geval. Niet één bepaalde factor is bepalend voor een betere of minder goede aanpassing van gezinnen aan de tijdelijke scheiding; het is een samenhang van verschillende factoren. En sociale steun is daarbij een belangrijke. Het reduceert ervaren spanningen tussen werk en gezinsleven en heeft een positief effect op welzijn en relatietevredenheid. Wanneer er mensen in de omgeving zijn die helpen bij de opvang van de kinderen, zorgen voor afleiding en gezelschap en een luisterend oor bieden, helpt dat een gezin om goed functionerend een uitzendperiode door te komen.

Hoewel gezinnen doorgaans een uitgebreid sociaal steunnetwerk om zich heen hebben, is een punt van aandacht dat gezinnen tijdens en na de uitzending significant minder beschikbare steun ervaren dan voorafgaand aan de uitzending.

Familie en vrienden blijken het meest belangrijk wanneer het gaat om emotionele steun (zoals het bieden van een luisterend oor, of afleiding) en praktische steun (zoals hulp in de opvang van de kinderen). Maar ook andere militaire gezinnen zijn belangrijke steunbronnen. Zij weten namelijk precies wat het is als een familielid wordt uitgezonden. Voor anderen blijkt het nog wel eens lastig te begrijpen wat een uitzending nu precies voor een gezin betekent. Beloftes voorafgaand aan de uitzending om klaar te staan, regelmatig een kop koffie te komen drinken etc., worden niet altijd waargemaakt. En veelgehoorde opmerkingen zoals 'je hebt er toch zelf voor gekozen', 'ze verdienen er toch ook veel mee' en 'wat vliegt de tijd hè' schieten bij het thuisfront nog wel eens in het verkeerde keelgat. Ook moeilijke vragen of het aangaan van discussies over het doel

en nut van de missie kunnen voor gezinnen extra stress opleveren. Vooral kinderen weten vaak niet hoe ze hier op moeten antwoorden.

Het voorzien in informatie, aan gezinnen, aan kinderen in alle leeftijdsgroepen en wellicht ook aan de samenleving in zijn geheel is daarom van belang. Hoewel er voor (de jongere) kinderen verschillende boekjes bestaan, zoals 'Papa muis gaat op uitzending' en 'Daar is papa, hier ben ik', blijken tieners een wat 'vergeten' groep in de thuisfrontzorg. Terwijl juist zij zich zeer bewust zijn van de gevaren en risico's die uitzendingen met zich mee kunnen brengen. Het informeren en betrekken van deze kinderen is zeer belangrijk; zodat ook voor hen duidelijk is waarom hun vader of moeder weg is en wat ze daar doen. Het verschaffen van dergelijke informatie aan de samenleving in zijn geheel kan militaire gezinnen ontlasten in moeilijke vragen, discussies en mogelijk onbegrip vanuit hun omgeving.

De Defensieorganisatie –die overigens veel aandacht besteed aan het ondersteunen van het thuisfront– vervult een belangrijke rol als het gaat om het verschaffen van informatie. Simpelweg omdat zij de enige instantie is die kan voorzien in snelle, nauwkeurige, en betrouwbare informatie met betrekking tot de uitzending en de omstandigheden in het uitzendgebied.

Naast steun van familie, vrienden, 'lotgenoten' en Defensie, is steun van en contact met de eigen partner ook erg belangrijk. Wanneer mensen stressvolle gebeurtenissen ervaren, is de partner vaak de eerste en belangrijkste bron van steun. Dit wordt natuurlijk lastig wanneer partners zo ver van elkaar verwijderd zijn. Tegenwoordig zijn er veel middelen die contact tussen uitgezonden militairen en hun thuisfront mogelijk maken. Deze worden dan ook volop benut. Niet de frequentie (ofwel de kwantiteit) van communiceren, maar de kwaliteit van de communicatie blijkt van belang. Partners en militairen die actief en intensief met elkaar communiceren, elkaar op de hoogte houden van hun ervaringen –tot op zekere hoogte uiteraard– en informeren hoe het met de ander gaat, ervaren minder aanpassingsproblemen na afloop van de uitzending. Communicatie heeft bovendien een positief effect op de relatietevredenheid na terugkomst.

Een uitzending is niet achter de rug zodra militairen zijn thuisgekomen. Zoals men moet wennen aan een periode zonder elkaar, moet men ook vaak weer wennen aan een periode met elkaar. Dagelijkse ritmes, rollen en routines moeten hervonden, aangepast en weer op elkaar afgestemd worden. Voor militairen verloopt de terugkomst in het gezin gemakkelijker dan voor partners, zij moeten meer wennen.

Voor ongeveer de helft van de stellen is alles binnen twee weken na de uitzending weer zoals vanouds. Bij ruim een kwart is dat het geval binnen anderhalve maand. Anderen ervaren een langer proces van re-integratie en stabilisatie na thuiskomst en bij 1 op de 10 stellen duurt dit na drie maanden nog steeds voort.

Uiteraard missen kinderen van militairen hun uitgezonden vader of moeder. Maar ook zij pakken op een gegeven moment de draad weer op en blijken zich vaak snel aan te passen aan de afwezigheid en terugkomst van hun vader of moeder in het gezin. Ook zij (her)vinden weer een ritme. Dit kennen we ook uit de literatuur; de eerste weken na het vertrek kenmerken zich door gevoelens van verdriet en gemis, waarna gezinsleden op een gegeven moment weer in een goed leefbare routine komen. Verschillende moeders (partners van militairen met kinderen) die ik interviewde tijdens de uitzending vertelden me dat hun kind soms zelfs te druk was met spelen om aan de telefoon te komen als hun vader belde. Of het was snel even van: 'hoi pap, alles gaat goed hier, ik ga nu weer verder met voetballen, ok?'

In een op de vier gezinnen verloopt de uitzending moeilijker voor de kinderen. Verschillende leeftijden brengen verschillende ervaringen en aanpassingsmoeilijkheden met zich mee. Zo hebben jonge kinderen nog geen tijdsbesef en lijken een paar weken al een eeuwigheid te duren. Het is voor hen moeilijk om vat te krijgen op de duur van de uitzending –en daarmee de afwezigheid van hun vader of moeder. Voor de oudere kinderen gaat het gevaar en de mogelijke risico's meer meespelen. Zij krijgen nieuwsberichten mee, worden geconfronteerd met vragen van vriendjes en klasgenoten en maken zich meer zorgen over de veiligheid van hun uitgezonden ouder.

De ervaringen en aanpassing van verschillende gezinsleden hangen nauw met elkaar samen. Zo blijkt dat wanneer thuisblijvende ouders beter omgaan met de uitzending, het ook voor de kinderen beter verloopt (en andersom). En wanneer het thuis goed gaat, rapporteren de militairen in het uitzendgebied positievere uitzendervaringen. Ook dit kan uiteraard twee kanten op werken: wanneer het de uitgezonden militairen beter vergaat, zal het thuisfront zich minder zorgen maken en minder spanningen ervaren.

Ten slotte zijn ouders van militairen zeer betrokken, trots, maar uiteraard ook bezorgd. Ouders die zich meer zorgen maken, ervaren de uitzending minder positief. Vaders kijken anders tegen de uitzending aan dan moeders. Zo maken moeders zich meer zorgen over hun uitgezonden zoon of dochter en hebben zij meer negatieve ervaringen dan vaders. Ook missen zij hun zoon of dochter meer en hebben zij minder draagvlak voor de krijgsmacht en haar missies, hoewel ze vaak wel volledig achter de keuze van hun zoon of dochter staan om bij de krijgsmacht te werken. Verder hebben ouders over het algemeen een sterke band met hun kind en voor velen heeft de uitzending deze band alleen maar versterkt.

Afsluitend kan gezegd worden dat uitzendingen effect hebben op verschillende gezinsleden en verschillende aspecten van het gezinsleven en dat het niet alleen voor gezinnen, maar ook voor Defensie van belang is ervoor te zorgen dat de eisen van het werk en gezin succesvol kunnen worden gemanaged.

Inleiding door Nicole Haverland-Bouwmeester 'Het thuisfront in relatie tot de Krijgsmacht'

Wachten, Hopen, Vertrouwen hebben, Sterk, Flexibel, Trots

Dit zijn steekwoorden die passen bij het thuisfront van uitgezonden militairen.

Wachten... Wachten tot je relatie eindelijk vertrekt en je dat moeilijke moment thuis of op het vliegveld achter de rug hebt.

Vervolgens wachten tot je relatie contact opneemt. Het initiatief moet altijd van de andere kant komen dus is je telefoon altijd dichtbij want stel je voor dat je net die oproep mist.

Wachten tot het eindelijk zo ver is dat je weer naar het vliegveld mag om je relatie op te halen.

Hopen... Hopen dat het ook deze dag goed zal gaan in het uitzendgebied. Hopen dat daar vandaag niets gebeurt. Dat je 's avonds het licht uitdoet in de wetenschap dat er geen slecht nieuws gemeld is. Hopen dat het ochtendjournaal niet begint met nieuws over Nederlandse militairen en dat we de nacht weer zonder incidenten doorgekomen zijn.

Hopen dat er geen ingelaste persconferentie komt vanuit Den Haag.

Hopen op een goede dag.

Hopen dag in dag uit.

Vertrouwen hebben...

Vertrouwen in hun kunnen en dat ze vooral je goede raad 'op tijd bukken' goed in de oren hebben geknoopt.

Vertrouwen hebben dat ze goed op elkaar passen en voor elkaar door het vuur gaan.

En bovenal, vertrouwen hebben in een goede afloop en een gezond weerzien 'op Eindhoven'.

Sterk...

Het thuisfront is sterk. Sterk voor de militair, sterk in de zorg voor diegenen die hen zijn toevertrouwd. Sterk naar buiten toe. Dit maakt het voor de omgeving ook lastig om in te schatten hoe het werkelijk met achterblijvers gaat. Het is ook niet te begrijpen en het is zo moeilijk om het uit te leggen. Hoe kun je een ander je gevoelens uitleggen als je zelf niet eens begrijpt wat je nou precies voelt. Het is allemaal zo dubbel. Op het moment dat je je relatie weg ziet lopen door de gang naar de incheckbalie dreunt het door je hoofd dat dit misschien wel de laatste keer is dat je hem of haar ziet. Meteen weet je ook dat statistisch gezien de kans dat er hier iets gebeurt groter is. Toch geeft dat gegeven geen veilig gevoel. Het went ook niet. Het maakt niet uit hoe vaak ze al op uitzending geweest zijn. Het went nooit. Ondanks dat het weggaan erger is dan het weg zijn, ben je het na een poosje helemaal zat. Je gaat ze met de dag meer missen en je verlangt naar de dag dat ze weer veilig landen in Nederland.

Maar wanneer die dag dan eindelijk aanbreekt betekent dat helaas niet het einde van de missie. Iedereen moet weer wennen aan elkaar. Het is afwachten hoe de militair thuiskomt. Hoeveel moeite hij/zij heeft met aanpassen aan een totaal andere wereld.

Militairen vinden na thuiskomst vaak dat het hier zo druk is. Ze moeten weer wennen aan het leven in onze hectische samenleving en vaak hebben zij moeite met het feit dat wij ons hier druk lopen te maken over dingen waarvan zij denken "waar gaat dit over"?

Als thuisfront is het dan je taak om de militair de ruimte te geven om zich aan te passen. Niet teveel vragen en soms duurt het weken of maanden voor er een tipje van de sluier wordt opgelicht. Het echte verhaal krijg je nooit te horen, tenminste daar ben ik van

overtuigd. Dat echte verhaal houden ze voor zichzelf en delen het met diegenen die erbij waren.

In het gunstigste geval zijn de rimpels na een aantal weken weer gladgestreken en lijkt het leven weer zijn gang te gaan. Ik zeg nadrukkelijk in het gunstigste geval want helaas is dit niet voor iedereen weggelegd. Voor een gedeelte van het thuisfront blijft een uitzending voortduren en moeten ze leven met de gevolgen. Ook dan word er van hen verwacht dat ze sterk zijn en moet het thuisfront wachten en hopen op betere tijden en vertrouwen hebben op een goede afloop. Soms zit er niets anders op dan de scherven bij elkaar te rapen en er het beste van te maken. Het thuisfront heeft geen keus. Het thuisfront moet wel sterk zijn.

Flexibel...

Niet alleen van militairen wordt flexibiliteit verwacht. Het thuisfront moet ook zo rekbaar zijn als een elastiekje. Komt deze situatie u bekend voor? 'Ze' gaan op uitzending. Wanneer precies? Nog niet bekend. Instructies volgen per brief. Is begrijpelijk, maar het thuisfront koopt er niets voor. Wanneer die brief dan eindelijk komt geeft dat nog geen enkele garantie. Want dan en dan gaan 'ze'. Of misschien toch niet... Nee het vertrek is uitgesteld... of toch niet... Vandaag vertrekken ze zeker... of toch niet... En dan zijn ze eindelijk vertrokken. De tranen zijn gedroogd en het draadje dat weer opgepakt moet worden wordt naarstig gezocht. We kunnen gaan aftellen... Of toch niet... Onverwachts staan 'ze' dan weer voor je neus. Je dacht het gedag zeggen achter de rug te hebben. Soms niet... Er zijn gelukkig niet veel inrotaties geweest die als een boemerang een paar dagen later weer op Eindhoven stonden. Ik mocht er eentje van meemaken. Als er vaak genoeg aan een elastiekje wordt getrokken loop je het gevaar dat de rek eruit gaat en soms ook dat het elastiekje knapt. Zo is het ook met het thuisfront.

Mijn laatste steekwoord is **trots**.

Het thuisfront mag trots zijn. Het thuisfront is ook trots. Trots op hun eigen relaties maar eveneens op alle militairen, bekend of onbekend die op wat voor manier hun bijdrage hebben geleverd waar ook ter wereld. Het thuisfront is trots op de prestaties die geleverd zijn. Trots op de manier waarop 'de mannen en vrouwen' samenwerken en omgaan met de omstandigheden en met elkaar. Maar het thuisfront kan ook trots zijn op zichzelf. Ik ben trots op al die achterblijvers die het iedere keer weer klaarspelen om overeind te blijven in onzekere tijden vol gevaar en daar het beste van weten te maken. Ik hoop dat u, net als ik, ook trots bent.

Als thuisfront van een uitgezonden militair ga je mee op missie. Ook jouw uitzending lijkt te beginnen en te eindigen op de vliegbasis in Eindhoven. Deze uitzending wordt net als voor de militairen vooraf gegaan door een vaak maandenlange voorbereiding. Maar daar houdt de vergelijking op.

De maanden tussen vertrek en terugkeer breng je niet door volgens een strak schema en waar de militair zich gesteund weet door maten en leidinggevenden is het thuisfront vaak op zichzelf aangewezen.

Gedurende die lange tijd, waarin de dagen vaak voorbij lijken te kruipen, ligt er een complexe taak voor je.

Het gezin verwacht steun want ieder lid van het gezin heeft het wel eens moeilijk met de uitzending, kan zijn draai niet vinden of maakt zich op de één of andere manier zorgen.

Je omgeving verwacht dat er niets verandert en gaat ervan uit dat ze ook in deze periode gewoon op je kunnen rekenen. Aan het feit dat jij vaak minder kan rekenen op je omgeving wordt helaas geregeld voorbij gegaan.

Dan is er ook nog een werkgever die van je verwacht dat je gewoon blijft functioneren en je taken uitvoert alsof je geen kop vol zorgen hebt.

Wanneer je dan eindelijk het gevoel hebt dat je weer "in control bent" kun je altijd rekenen op de media. Zij verstaan de kunst om je met één krantenkop of één headline op tv aan het twijfelen te brengen. Waar doen onze jongens het voor? Heeft het wel nut dat onze militairen daar zijn? Is er nou wel of geen vooruitgang en worden successen nu wel of niet geboekt? Zijn deze offers voor niets? In plaats dat de media hun invloed op de samenleving gebruiken om begrip te kweken voor die grote groep die hier in Nederland achter is gebleven met al hun zorgen en twijfels, lijkt het alsof zij massaal zagen aan de stoelpoten van het thuisfront. Soms, heel soms verschijnt er een artikel in de krant wat zo ongelooflijk mooi het verhaal van een peloton weergeeft dat je het voor altijd wil bewaren. Ik heb er slechts een paar.

Defensie doet er op zijn eigen manier alles aan om het thuisfront te betrekken bij de uitzending. Er wordt de mogelijkheid geboden om zitting te nemen in een van de thuisfrontafdelingen. Van daaruit worden maandelijks activiteiten voor het thuisfront georganiseerd in de hoop de achterblijvers dichter bij elkaar te brengen zodat ze steun vinden bij elkaar. Maar ligt er niet meer in hun vermogen? Voldoet deze maandelijkse bijeenkomst aan de behoefte die het thuisfront heeft? Nee. Is dan het organiseren van een thuisfrontdag verspilde energie en dus ook verspild geld? Absoluut niet. Veel thuisfronters kijken uit naar die ene dag in de maand. Die dag tussen lotgenoten waar zij hun verhaal niet hoeven te vertellen om gesnapt te worden, zorgt dat hun accu weer geladen wordt. Kunnen hierin nog verbeterpunten aangebracht worden? Zeker wel. Er is binnen het thuisfront een vergeten groep waar geen oog voor is en dat zijn kinderen en dan met name de kinderen tussen de 9 en 16 jaar. Ik heb dit niet alleen persoonlijk ondervonden, ik heb het ook om me heen gehoord, ik heb het terug gezien in het onderzoek van Manon Andres. Niet alleen vaders en moeders van pubers worden uitgezonden. In een tijd waarin zoveel jonge militairen, die vaak nog in een thuissituatie wonen, uitgezonden worden zou het toch ook voor Defensie duidelijk moeten zijn dat daar achter een hele groep tieners -broertjes, zusjes- schuil kan gaan. Pubers vaak die voor hun gevoel in een moeilijk parket zitten. Ze weten wat er speelt, ze zien de reportages op tv, ze kennen de gevaren. Ze willen niet met hun zorgen naar hun ouder of ouders omdat die al genoeg aan hun hoofd hebben. De meesten kunnen hun verhaal ook niet kwijt bij hun vrienden want hoe vertel je je vrienden dat je bang bent dat je vader, moeder, broer of zus niet meer terugkomt? Hoe alleen kun je dan zijn? Waarom is er voor deze groep geen aandacht? Waarom worden zij vergeten door Defensie? Waarom wordt er geen manier bedacht om de periode van uitzending ook voor pubers makkelijker te maken. Dit punt staat hoog op het verlanglijstje van het thuisfront. Wanneer komt het op uw agenda te staan?

Thuisfront worden is geen kwestie van kiezen. Thuisfront wordt je door de keuze van een ander en je kan slechts hopen dat diegene zijn of haar keuze bewust en weldoordacht heeft gemaakt.

Thuisfront zijn is wat anders. Dat is soms overlopen van verdriet, soms bijna gek worden van spanning, soms hoogtepunten, soms diepe dalen, soms uitzinnig van vreugde maar als thuisfront sta je, wat er ook gebeurt, altijd voor de volle 100 procent achter jouw militair.

Dank u wel.

Inleiding door Jos Brouwer:

De samenleving in relatie tot het thuisfront: wat kan de 'samenleving' betekenen voor het thuisfront?

De eerste gedachten die in kreeg bij de voorbereiding van dit thema waren herinneringen aan een paar voorvallen uit mijn jeugd. Een daarvan betreft het feestelijk onthaal dat teruggekeerde Nieuw-Guinea gangers kregen in mijn woonplaats.

Namelijk dat de plaatselijke fanfare nog dezelfde avond van de dag dat een militair thuiskwam, de straat in marcheerde, voor het huis van de betrokkene een kwartslag link- of rechtsom draaide en vervolgens een paar vrolijke marsen toeterde. En dat allemaal speciaal voor de teruggekeerde held die omringd door zijn familie in de voordeur kwam staan.

Dat gebeurde allemaal een kleine 50 jaar geleden. Laten we voor de grap even een tijdsprong maken: Ziet u anno vandaag al 1.200 fanfarekorpsen de straat opgaan als er weer een rotatie militairen terugkomt uit Afghanistan...?

Nu naar de relatie tussen samenleving en thuisfront.

Als we moeten vaststellen dat onze samenleving tegenwoordig weinig aandacht heeft voor individuele militairen die terugkeren van een missie, wat is men dan nog bereid te doen voor hun thuisfront?

Daarmee zitten we direct in het hart van de materie. Namelijk dat er aan de vraag 'wat de samenleving kan betekenen voor het thuisfront' minstens een drietal vragen vooraf gaan.

1. Heeft het thuisfront wel behoefte aan een meelevende samenleving?
2. Is de samenleving zich voldoende bewust van het 'thuisfront' en wat zij doorleven?
3. Wil de samenleving wel iets betekenen voor het thuisfront?

In de antwoorden op deze vragen moeten we een oplossing zoeken voor onze uitdaging.

1. Heeft het thuisfront behoefte aan een meelevende samenleving?

Die vraag moeten we ons stellen; want stel je voor dat de samenleving iets organiseert of doet waarop het thuisfront helemaal niet zit te wachten.

Het probleem hierbij is echter dat we niet kunnen spreken van 'hét thuisfront' alsof het een homogeen orgaan is. De ene partner of ouder steekt immers veel anders in elkaar dan de andere.

Als het eens tegen zit in het leven trekt de een zich liever even terug in zijn of haar schulp, terwijl een ander juist de drukte van een sociale groep opzoekt.

De een is meer een introvert, de ander een extravert persoonlijkheidstype.

De een is optimistisch, een ander meer pessimistisch van aard.

Maar toch zullen de meesten van ons beseffen en erkennen dat ieder mens in bijzondere omstandigheden een unieke behoefte heeft aan geëigende vormen van 'medemenselijkheid'.

Meer specifiek durf ik te stellen dat elk thuisfrontlid, volwassene, puber, of kind, op verschillende momenten tijdens een uitzending een unieke behoefte heeft aan 'erkenning' en aan 'begrepen worden', waardoor het gemis van een partner, ouder, of kind enigszins wordt verzacht. Degene die dat begripvolle contact levert hoeft niet noodzakelijk een buurman of de meester of juf op school te zijn. Tot op zekere hoogte heeft het evengoed betekenis als die erkenning blijkt uit een artikel in de plaatselijke krant of als een onbekende buurtgenoot in de supermarkt je tijdens een black-hole in Uruzgan een hart onder de riem steekt.

Kortom: onze vraag moet op twee niveaus beantwoord worden.

Op het niveau van de maatschappij en onze samenleving als geheel is het belangrijk dat 'het thuisfront' als categorie erkenning krijgt van bijvoorbeeld politici, media en anderen die opiniemakers zijn op dat niveau.

Maar de behoefte aan 'een meelevende samenleving' wordt door 'het thuisfront' het sterkst beleefd op individueel niveau. En de meest gewaardeerde uitingsvorm van zulk

meeleven kan worden omschreven als 'persoonlijke begripvolle contactmomenten' tussen meelevende burgers en de thuisfrontleden.

2. Is de samenleving zich voldoende bewust van het 'thuisfront' en wat zij doorleven?

Als we praten over de relatie tussen militair en samenleving, dan beseffen we allemaal hoe die veranderd is sinds het eind van de koude oorlog en de afschaffing van de dienstplicht. Tot een paar decennia geleden was een militair iemand die in de meeste gevallen werd gewaardeerd door burgers om zijn dienst en functie t.b.v. de samenleving. U mag mij corrigeren, maar mijn indruk is dat een militair tegenwoordig een 'gewone' burger die kiest voor het beroep militair.

Maar als dat de realiteit is m.b.t. de militair, dan is het grootste deel van onze samenleving zich waarschijnlijk zelden bewust van diens 'thuisfront'. Velen zullen alleen even aan de partner, kinderen, en ouders van een militair op missie denken wanneer het journaal het nieuws brengt dat er weer een Nederlands slachtoffer is gevallen in Uruzgan...

Laten we ook niet vergeten dat een thuisfront altijd thuisfront blijft... Onze indruk is vaak dat de effecten van een uitzending voor partners, ouders en kinderen een jaartje na de uitzending toch weer wel verdwenen zullen zijn. En laten we niet overdrijven: in veel gevallen mogen militair en thuisfront ook terugkijken op een periode die per saldo positief was en waar men sterker uitgekomen is. Bovendien: je hoeft geen militair of thuisfront te zijn om dingen mee te maken waarbij je wel wat begrip en steun uit je sociale omgeving kunt gebruiken. Maar laten we niet onderschatten wat de lange-termijn impact van een uitzending op het thuisfront kan zijn. Ik ben momenteel betrokken bij de selectie van chronisch zieke en gehandicapte veteranen die we d.m.v. een vaartocht met het vakantieschip J. Henri Dunant van het NRK uit hun isolement willen halen en lotgenotencontact willen bieden. Onze doelgroep blijkt vooral uit Indie veteranen te bestaan. Maar weet u dat meer dan de helft van degenen aam wie wij deze reis aanbieden dit afzeggen, met als belangrijkste reden dat zij niet buiten hun partner kunnen. Het heeft onze ogen geopend voor de langdurige impact die een uitzending kan hebben op thuisfrontleden.

Wat kan ik u vertellen over de achtergrond de geringe betrokkenheid van de samenleving bij het thuisfront? Is het gebrek aan interesse? Ja, daar kunnen we niet omheen. Secularisatie, individualisatie, immigratie en allerlei andere maatschappelijke factoren hebben onze sociale samenhang m.i. ernstig verzwakt. Daarbij is onze moderne westerse leef- en belevingswereld, mede door technologische vooruitgang, zoveel breder dan 50 jaar geleden, dat we overspoeld worden met informatie en prikkels, alsook vulkaanstof en virussen uit alle hoeken van de aardbol.

50 jaar geleden ging bijna niemand naar het buitenland op vakantie en het was uniek als een (dienstplichtig) militair uit het dorp terugkwam van de andere kant van de wereld. Iedereen kende die veteraan en dat gezin. Nu gaan we op vakantie naar Thailand en we kennen in het beste geval onze naaste burens bij naam. Laat staan dat we ons interesseren om het leven van een achterbuurman of iemand die een paar straten verderop woont.

Toen zag je elke vrijdagavond in elke straat wel een dienstplichtige thuiskomen. Nu woont er, met minder dan 60.000 militairen verdeeld over ruim 3.500 woonkernen, lang niet in elke straat nog een militair. En bijgevolg heeft minder dan de helft van de huishoudens in Nederland nog besef van de militair en van zijn werk- en leefwereld. Kortom: als we de samenleving willen betrekken bij het welzijn van het thuisfront, dan moeten we 'bewustzijn creëren' zowel op het niveau van de samenleving als geheel, als bij zoveel individuele burgers als we kunnen bereiken. Want waar de burger in een brandweerman nog iemand ziet die een dienst aan de samenleving vervult, ontbreekt dat perspectief vaak waar het gaat om militairen.

3. Wil de samenleving wel iets betekenen voor het thuisfront?

En opnieuw staan we voor de vraag: wie is 'de samenleving'? Want ja, er zijn gelukkig nog mensen die begrip tonen voor een buurvrouw wiens partner een aantal maanden in Sudan of in Afghanistan is. Maar mijn indruk is dat ons land verhoudingsgewijs meer

burgers kent die zeggen: "Hé, die militairen van nu hebben toch zelf voor dat beroep gekozen?!"

En waar voor de militair op missie nog wel eens een kaarten- of correspondentie actie wordt opgezet, is het akelig stil rond collectieve aandacht voor het thuisfront.

Opmerkelijk is overigens dat de meeste acties t.b.v. militairen op missie geïnitieerd werden door een individu, een groep, of een sportvereniging waarmee de uitgezonden militair een nauwe band onderhield. Zelden zal iemand die zelf geen enkele band met een militair heeft een initiatief ontplooiën dat tot aandacht en erkenning van militairen leidt.

Onze ervaring (bij Koninklijke PIT Pro Rege) met de 'Actie Schouderklop' is overigens dat wanneer we mensen attenderen op eenvoudige mogelijkheden, men vaak wél tot actie overgaat.

Kortom: willen we dat de samenleving iets gaat betekenen voor het thuisfront dan zullen we: 'betrokkenheid moeten stimuleren'.

Samenvattend hebben we een aantal randvoorwaarden benoemd, waaraan voldaan moet zijn om de relatie tussen samenleving en thuisfront te verbeteren.

1. Burgers moeten opnieuw bewust gemaakt worden van hun (politieke) verantwoordelijkheid voor de krijgsmacht en voor militairen. Want dit besef is weggeëbd.
2. Meer burgers moeten zich bewust worden van de consequenties die het militair beroep heeft voor het thuisfront. En dat het thuisfront behoefte kan hebben aan 'Persoonlijke Begripvolle Contactmomenten'. Ook dat zij daar recht op hebben omdat zij informeel en indirect een dienst leveren aan de samenleving.
3. Dit creëren van 'Bewustzijn en betrokkenheid moet zowel plaatsvinden op individueel niveau als op het niveau van de samenleving als geheel.

Feitelijk zijn deze randvoorwaarden voor Koninklijke PIT Pro Rege een doel in zichzelf, dat we d.m.v. onze publiciteit en voorlichtingsactiviteiten (bij braderieën en andere evenementen, Defensiedagen, kerken en verenigingen) proberen te verwezenlijken.

Maar vervolgens zorgen we in samenwerking met Home-Base Support ook voor blijken van betrokkenheid met het Thuisfront. Zo zorgen wij voor de financiering van het 'Dagboekje voor het Thuisfront' en een kerst attentie voor het Thuisfront van militairen op missie. En zoals u weet worden nieuwe acties en producten voorbereid.

Om de juiste producten en diensten te ontwikkelen hebben we echter jullie hulp hard nodig. Want jullie weten als geen ander wat de behoeften van jullie Thuisfront zijn.

Daarom zijn we heel benieuwd naar jullie antwoord op vragen als de volgende:

- ❖ In hoeverre is Defensie als werkgever in staat om een rol te spelen in steun aan het Thuisfront?
- ❖ Wat zou er gedaan moeten worden voor de groep van 9- tot 16-jarige pubers in het thuisfront?
- ❖ In hoeverre staat de militair zelf een betekenisvolle relatie tussen samenleving en thuisfront in de weg, als hij/zij niet gezien wil worden als 'bijzonder'?

Inleiding door Gijs van Kooten:

Home-Base Support als 'partner van het thuisfront'

Home-Base Support

Een nieuwe naam, een nieuwe organisatie, nieuwe doelgroepen.

Home-Base Support is de voortzetting van de voormalige militair tehuis organisaties, waaronder de PMT's, de KMT's, de HMT's en de AMT's. Hierbij worden de waarden uit het verleden doorgetrokken naar de toekomst.

Home-Base Support wil echter meer doen dan het verlenen van gastvrijheid in haar ECHOS-Homes. Home-Base Support is een welzijnsorganisatie voor militairen – zowel actief als post-actief, veteranen en het thuisfront. We zijn gericht op het welzijn van deze groepen en willen expliciet "partner zijn van het thuisfront".

Activiteiten Home-Base Support.

Home-Base Support is een erkende ANBI (Algemeen Nut Beogende) instelling met een maatschappelijke missie zonder winstoogmerk. We werken vanuit een christelijke identiteit. Waarden, normen, visie en missie zijn de basis van ons handelen en organiseren.

Onze waarden zijn: dienstbaarheid, betrokkenheid en creativiteit.

Onze missie:

Home-Base Support WERKT:

- actief aan welzijn voor militairen, post-actieven, veteranen en hun thuisfront

Home-Base Support BIEDT:

- wereldwijd een gastvrij onderkomen in Echos Homes
- een gastvrij onthaal op internationale oefeningen met Echos Mobiel
- dienstverlening en support aan thuisfront en veteranen

Wij beseffen dat - naast fysieke - juist ook mentale en geestelijke dimensies invloed hebben op het welzijn van mensen. Dit wordt gesymboliseerd in de drie sterren in ons logo. Deze sterren staan voor lichaam, ziel en geest.

Naarmate mensen meer te maken hebben met externe druk en interne spanningen, naar mate ze meer moeten opereren in risicovolle omstandigheden, des te groter wordt de behoefte aan warmte, aandacht, bemoediging en support; kortom, aan welzijn.

Home-Base Support is – inderdaad- een non-profit organisatie die, op basis van zowel materiële als financiële afspraken met het Ministerie van Defensie en met financiële ondersteuning via de zuster organisatie Koninklijke PIT Pro Rege, haar activiteiten kan ontwikkelen en uitvoeren.

Deze activiteiten vertalen zich in 3 kernactiviteiten die ik hierna verder uit zal diepen:

1. ECHOS Homes (militaire tehuizen wereldwijd)
2. ECHOS Mobiel (militair tehuis-voorziening tijdens oefeningen)
3. Thuisfront Support (dienstverlening aan en support voor ouders, partners, kinderen van militairen, voor post-actieven en voor veteranen)

Het werk in de **militaire tehuizen** mag als bekend worden verondersteld. Ik denk dat we allemaal, zoals hier aanwezig, al menig uurtje in een van de ECHOS-Homes hebben doorgebracht, zowel in binnen- als buitenland, zoals Bosnie, Irak, Afghanistan.....

Doel is even te ontsnappen aan de dagelijkse groene, of moet ik zeggen paarse, gang van zaken, je weer even mens te voelen. Binnen de ECHOS-Homes is er mogelijkheid tot onderlinge ontmoeting, een praatje, een spelletje, lezen, internetten enzovoort. Men kan er een drankje gebruiken, maar ook een complete maaltijd. Er zijn zelfs zalen beschikbaar voor volledig verzorgde vergader arrangementen.

Er is in de ECHOS-Homes altijd ruimte voor de Geestelijk Verzorger voor het houden van een viering, een kerkdienst. Ook voor droevige momenten, zoals onlangs het overlijden van de 2 mariniers in Afghanistan. Het Echos Home is dan geheel beschikbaar voor een herdenkingsplechtigheid en het tekenen van een condoleanceregister. Dit is helemaal in lijn met de drie sterren in het logo: lichaam, ziel en geest. Iedereen is welkom!

Daarnaast zijn er de **Mobiele Units**. Eén ervan is al jaren actief in Duitsland. Vanuit Bergen-Hohne wordt een mobiele, cami-achtige voorziening geboden voor de oefenende militairen.

Het is de bedoeling om deze activiteit uit te breiden naar ondersteuning tijdens grootschalige oefeningen, zo mogelijk door geheel Europa. Een tweede Mobiele Unit is hiervoor in aanbouw en deze kan vanaf juni worden ingezet. Deze dienstverlening is uitgebreider dan de cami-wagen. Er is een basis keuken voorziening en daarnaast kan er een tent worden bijgeplaatst voor de huiskamerfunctie of voor bijeenkomsten. Zo mogelijk wordt er gebruik gemaakt van een aanwezig gebouw ter plaatse. Kortom, ook hier een plekje voor de militair om zich tussen de bedrijven door even te kunnen ontspannen.

De derde activiteit, nieuw voor onze organisatie, is de **Thuisfront Support**. Hier wil ik graag wat langer bij stilstaan om te verduidelijken wat er mee bedoeld wordt.

Van oudsher heeft onze organisatie zich voornamelijk gericht op het bijdragen aan het welzijn van de militair. In de praktijk blijkt echter dat de militair niet alleen staat. Ook hij of zij is onderdeel van een sociaal netwerk. Denk hierbij in de eerste plaats aan partner, ouders en kinderen. Zij dragen mede bij aan het welzijn en het welbevinden van de militair. Echter voor hen, maar ook voor post-actieven en veteranen - zo blijkt uit diverse onderzoeken - is er meer behoefte aan specifieke programma's en ondersteuning. Als we kijken naar de ontwikkelingen binnen Defensie, dan kunnen we gelukkig constateren dat er steeds meer en steeds uitgebreider aandacht is voor de groep thuisfront en dan met name het thuisfront van de op dat moment uitgezonden militair. Binnen de krijgsmachtdelen zijn er Thuisfrontafdelingen. Deze zijn en worden gekoppeld aan de uitgezonden onderdelen. Deze afdelingen bestaan uit relaties van de uitgezonden militair - vrijwilligers dus - ondersteund door professioneel Defensie-personeel. Men organiseert voorlichtingsbijeenkomsten, thuisfrontdagen voor, tijdens en na afloop van een uitzendperiode.

Het mag duidelijk zijn dat dit in principe alleen van toepassing is voor de relaties van de uitgezonden militair. Uit het oogpunt van Defensie is dit een positieve ontwikkeling. Immers een militair op uitzending die weet dat er aandacht is voor de achterblijvende relatie, zal zich hierdoor beter op zijn taak kunnen richten.

Echter ook buiten de uitzendperiodes worden er bijzondere eisen gesteld aan de directe relaties van de militair.

Het Defensie-apparaat kent nog steeds een sterk hiërarchische opbouw. De militair wordt geacht van tijd tot tijd een andere functie te vervullen, vaak ook op een andere plaats. De militair moet onverwacht op oefening. De militair moet zich gedurende langere tijd van huis begeven om bepaalde taken te vervullen. Weekend-huwelijken zijn vaak meer regel dan uitzondering. Het beroep dat hierbij op het thuisfront wordt gedaan is groot en heeft te allen tijde een bepaalde impact. Deze impact is verschillend en hangt mede af van bijvoorbeeld het gezinstype (zoals gehuwd, samenwonend, of alleenstaand). Ook hangt deze af van de geestelijke en fysieke gezondheid en/of het herstellingsvermogen van de betreffende relatie.

Het regelmatig tewerkgesteld worden van de militair op een andere locatie, heeft gevolgen voor de levensstijl van de partner of het gezin. Deze verhuizen mee of niet. Indien ze mee verhuizen, dan moet men de vertrouwde omgeving, het opgebouwde sociale netwerk of de baan achterlaten en weer van voor af aan beginnen.

De militair heeft soms te maken met bepaalde vormen van geheimhouding. Dit werkt ook door in de relationele sfeer.

Heel kort gezegd: ook de relatie van de militair heeft te maken met bepaalde vormen van stress. Deze variëren met de periode van afwezigheid en/of de plaats waar de militair zich bevindt in het kader van een uitzending of oefening.

De relatie wordt namelijk steeds vaker geconfronteerd met militaire missies met een verhoogd risico. Denk hierbij aan Afghanistan, met ongelukken en incidenten, soms met dodelijke afloop.

Het aantal uitzendingen neemt toe en daardoor wordt de periode tussen uitzendingen korter. Daarnaast is er volop media-aandacht die zich veelal negatief uitlaat over de inzet van onze militairen in bepaalde gebieden. Dit is extra naar voor het thuisfront.

Het thuisfront wordt heen en weer geslingerd tussen 'hoop en vrees' en 'goedkeuring en afkeuring' en dient zich daardoor voortdurend aan te passen aan wisselende omstandigheden.

Tijdens een uitzending wordt het thuisfront altijd geconfronteerd met een aantal praktische zaken. Normaal gesproken is dit geen punt, maar deze doen zich voor als bijvoorbeeld een van de partners er niet is. Denk bijvoorbeeld aan een oppas, of het doen van klusjes in en om het huis. Hier is niet altijd een passende oplossing voor te vinden in het sociale netwerk van het thuisfront,

Door al dit soort zaken kan ook het thuisfront ontmoedigd en zelfs gefrustreerd raken en dit heeft vervolgens zeker invloed op de militair die zijn functie zo goed mogelijk wil uitoefenen.

Home-Base Support heeft in 2009, als gevolg van de fusie met het PIT, een aantal activiteiten overgenomen van het PIT. Denk hierbij aan het uitreiken van dagboekjes, schrijfcassettes en zakbijbeltjes.

Reeds in 2008 werd geconstateerd dat ook het thuisfront meer aandacht zou moeten hebben, ook vanuit de samenleving.

Er is toen een dagboekje ontwikkeld voor het thuisfront, als aanvulling op het dagboekje voor de uitgezonden militair. Wanneer zowel thuisfront als de militair beide hun dagboekjes regelmatig bijwerken, dan is er na thuiskomst van de militair een goede gelegenheid om met elkaar ervaringen uit te wisselen, te praten over wat men gemist heeft, of juist wat goed of minder goed is verlopen. Het gesprek wordt hiermee gaande gehouden. Samen weer 'op verhaal' komen

Zeker wanneer de militair als gevolg van traumatische ervaringen minder goed in staat is zich te uiten, kan dit bevorderend werken in de onderlinge communicatie.

Kijkend naar wat er gebeurt met het thuisfront, luisterend naar het thuisfront, artikelen lezend over het thuisfront, wordt steeds meer duidelijk dat ook het thuisfront behoefte heeft aan aandacht voor hun situatie en aan bijzondere vormen van ondersteuning. Doordat het thuisfront voornamelijk bestaat uit individuele personen zijn er wel spontane, ongeorganiseerde contacten en is er ook wel onderlinge betrokkenheid, maar er is geen structurele vorm van belangenbehartiging.

Home-Base Support wil zich als welzijnsorganisatie daarom richten op de volgende aspecten:

- Belangen behartigen van het thuisfront in de vorm van het zijn van een "partner" van het thuisfront, maar ook van de militair en ook van de veteraan;
- Via thuisfrontpanels onderzoeken en inventariseren van vragen naar behoeften aan ondersteuning, in welke vorm dan ook;
- Realiseren van specifieke vormen van support, altijd aanvullend op bestaande vormen en in samenwerking met andere organisaties, al dan niet gelieerd aan Defensie;

- Voorlichting aan de samenleving waardoor deze zich beter bewust wordt van de bijzondere positie van en daardoor het belang van begrip en aandacht voor het thuisfront.

Home-Base Support wil dus 'door de bril' van het thuisfront kijken naar de behoeften en vragen die ontstaan bij het thuisfront.

Datgene wat wordt gesignaleerd kan aanleiding zijn om in samenwerking met bestaande organisaties nieuwe vormen van dienstverlening te ontwikkelen of uit te voeren en onderzoeken uit te (laten) voeren naar behoeften van het thuisfront. Dit doen we door bijvoorbeeld klantenpanels te vormen vanuit hen die ervaring hebben als thuisfront, dit doen we door informatie-uitwisseling met Defensie functionarissen en organisaties, door het contact met thuisfrontcomite's, door samenwerking met het Veteranen Instituut, maar ook met en voor Veteranen organisaties.

Home-Base Support beschikt over een landelijk netwerk van ECHOS-Homes. In principe is er binnen een straal van 50 kilometer wel een ECHOS-Home te vinden voor de meeste Nederlanders!

Daardoor zijn ze goed bereikbaar, vaak zelfs met het openbaar vervoer. Deze ECHOS-Homes kunnen dienen als locatie waar regionaal groepen mensen - denk aan veteranen of bepaalde groepen vanuit het thuisfront met een gezamenlijke behoefte - samen kunnen komen in het kader van ontmoeting, mentale zorg, voorbereiding op uitzending, enzovoort.

Speciale aandacht willen we geven aan de groep kinderen in de leeftijd 9 tot 16 jaar, de tieners. Uit onderzoek blijkt dat de aandacht voor deze groep onvoldoende is.

Zoals het thuisfront de kracht is naast het uniform, zo wil Home-Base Support de partner zijn van de militair, de veteraan en het thuisfront!